

Bảo tồn và phát triển văn hoá các dân tộc tỉnh Đắk Lắk trong tình hình mới

Đắk Lắk nằm ở vị trí trung tâm cao nguyên Nam Trung bộ, có vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế - xã hội và an ninh quốc phòng không chỉ đối với Tây Nguyên mà đối với cả nước. Hiện nay, dân số của tỉnh có gần 1,8 triệu người gồm cộng đồng 41 dân tộc anh em cùng sinh sống, trong đó, á dân tộc thiểu số chiếm khoảng 30%. Quá trình cộng cư, giao lưu, tiếp xúc văn hóa giữa các dân tộc anh em đã tạo nên một "bức tranh" văn hóa với nhiều màu sắc, phong phú, đa dạng. Đặc biệt, văn hoá cồng chiêng là sự độc đáo, đặc sắc, là tài sản vô giá đã được giữ gìn, lưu truyền qua bao thế hệ và ngày 25-11-2005, Tổ chức UNESCO đã công nhận "Không gian văn hoá cồng chiêng Tây Nguyên là kiệt tác truyền khẩu và di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại". Đó là niềm tự hào và vinh dự lớn của đồng bào các dân tộc Đắk Lắk, Tây Nguyên nói riêng và nền văn hoá Việt Nam nói chung.

Trong những năm qua, cùng với việc chú trọng chăm lo phát triển kinh tế - xã hội, công tác bảo tồn và phát triển văn hóa các dân tộc trong tỉnh luôn được Đảng bộ quan tâm đặc biệt. Quán triệt và nhận thức sâu sắc các quan điểm "văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, là động lực của sự phát triển kinh tế - xã hội", Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh Đắk Lắk lần thứ XIV (nhiệm kỳ 2005 – 2010) đã đề ra mục tiêu: "...Nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân. Phát triển văn hóa thực sự trở thành nền tảng tinh thần của xã hội". Để thực hiện mục tiêu trên, Đảng bộ, chính quyền tỉnh đã đề ra những chủ trương, chính sách, chương trình, giải pháp về công tác bảo tồn và phát triển văn hóa các dân tộc trên địa bàn tỉnh và đã đạt được những kết quả rất đáng khích lệ.

Sau khi được Tổ chức UNESCO công nhận "Không gian văn hoá cồng chiêng Tây Nguyên là kiệt tác truyền khẩu và di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại", công tác bảo tồn di sản văn hóa đã được quan tâm chú trọng hơn. Tỉnh đã xây dựng đề án: "Bảo tồn, phát huy di sản văn hóa Cồng chiêng Đắk Lắk (giai đoạn 2007 – 2010)" và đã tổ chức, thực hiện có hiệu quả. Việc tổ chức văn hóa lễ hội các dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh được duy trì đều đặn đồng thời tổ chức nhiều đợt điều tra, khảo sát, thống kê các nghi lễ - lễ hội truyền thống của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ. Một số nghi lễ - lễ hội đã được phục hồi, thực sự trở thành ngày hội của cộng đồng, là dịp giao lưu văn hóa, thắt chặt tình đoàn kết các dân tộc và để mọi người có ý thức gìn giữ, phát huy các giá trị tốt đẹp của văn hóa lễ hội.

Công tác điều tra, sưu tầm, nghiên cứu, biên dịch, xuất bản văn hóa sử thi, truyện cổ, lời nói vắn, nhạc cụ dân tộc... cũng được ngành văn hóa triển khai thực hiện hiệu quả. Vừa qua, ngành văn hóa Đắk Lắk đã sưu tầm, thống kê được một bản danh mục sử thi với tổng số 70 sử thi Ê đê, 145 sử thi M'ông, 7.500 trang truyện cổ Ê đê, 9000 trang truyện cổ M'ông; biên dịch và xuất bản 12 tập truyện cổ Ê đê, 8 truyện cổ M'ông; sưu tầm, nghiên cứu trên 50 loại nhạc cụ dân gian Ê đê, M'ông, đồng thời phục hồi, chế tác, nâng cao đưa vào sử dụng trên 20 loại nhạc cụ tiêu biểu.

Bên cạnh việc bảo tồn, phát huy có hiệu quả văn hóa phi vật thể, trong những năm qua công tác bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa vật thể cũng được tình quan tâm, triển khai thực hiện có hiệu quả. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đắk Lắk đã phối hợp với Viện Khảo cổ học Việt Nam tổ chức, điều tra và khai quật hàng chục di chỉ khảo cổ của người tiền sử trên địa bàn tỉnh có niên đại từ 2.500 đến 3.000 năm, đưa vào Bảo tàng Đắk Lắk hơn 10.850 đơn vị hiện vật. Song song với công tác sưu tầm hiện vật văn hóa lịch sử, tỉnh đã lập hồ sơ di tích đề nghị Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch xét, công nhận 11 di tích lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh cấp quốc gia. Các di tích trên đã được bảo quản, trùng tu, đưa vào khai thác, phục vụ có hiệu quả khách tham quan, du lịch trong và ngoài tỉnh.

Từ những kết quả đạt được, có thể khẳng định, công tác bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa dân tộc của tỉnh Đắk Lắk trong những năm qua được triển khai thực hiện tương đối tốt, góp phần không nhỏ vào việc thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về "Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc", vào sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương.

Tuy nhiên, ngoài những kết quả đạt được, cũng còn có những tồn tại trong việc bảo tồn và phát triển. Đó là, văn hóa chưa phát triển tương xứng với sự phát triển chung của kinh tế, xã hội, giáo dục. Trong những năm gần đây, do ảnh

hưởng mặt trái của nền kinh tế thị trường, quá trình đô thị hóa và hội nhập quốc tế, nhiều giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào các dân tộc ở Đắk Lắk đang đứng trước những thách thức lớn. Hiện nay, một bộ phận nhân dân, nhất là đối tượng thanh thiếu niên bị ảnh hưởng bởi lối sống thực dụng, phim ảnh và những sản phẩm văn hóa không lành mạnh, nhiều thanh thiếu niên rơi vào trạng thái mất phương hướng không kiểm soát được hành vi, dễ sa ngã vào các tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật. Có lúc, có nơi một bộ phận đồng bào còn bị các thế lực thù địch lợi dụng tuyên truyền kích động, có những hành vi vi phạm đường lối, chủ trương của Đảng và chính sách pháp luật Nhà nước. Một bộ phận cán bộ, đảng viên phai nhạt về lý tưởng cách mạng, vi phạm đạo đức lối sống.

Trên lĩnh vực văn hóa, văn học, nghệ thuật, một số văn nghệ sĩ - trí thức có những biểu hiện thờ ơ, xa lánh những vấn đề lớn của quốc gia, dân tộc, chưa thực sự tâm huyết, nhiệt tình. Một vấn đề đáng lo ngại ở Đắk Lắk hiện nay là nhiều loại hình sinh hoạt văn hóa truyền thống của đồng bào các dân tộc thiểu số tại chỗ đang bị mai một. Lễ hội cồng chiêng, văn hóa sử thi, dân ca - dân vũ ngày một ít đi trong các dịp lễ hội. Tập quán, phương thức sản xuất thay đổi, không gian buôn làng bị thu hẹp làm ảnh hưởng đến không gian lễ hội và không gian văn hóa cồng chiêng. Hình ảnh những ngôi nhà dài truyền thống, nơi chứa đựng nhiều giá trị văn hóa cộng đồng đã mai một, xuống cấp mà chưa được tôn tạo, giữ gìn. Do đời sống kinh tế khó khăn, nhiều gia đình đem bán đi những bộ chiêng, ché quý để mua công cụ sản xuất; lớp trẻ lớn lên không mặn mà với nền văn hóa truyền thống của dân tộc mình; nhiều nghệ nhân tài giỏi chưa kịp truyền dạy vốn văn hóa truyền thống của dân tộc mình cho thế hệ trẻ; vai trò già làng, trưởng buôn, vai trò chủ bến nước, các luật tục cộng đồng cũng bị phai mờ trong đời sống sinh hoạt văn hóa của không ít buôn làng. Trong phong tục, tập quán của các buôn làng một số tập tục lạc hậu vẫn chưa được loại bỏ hoàn toàn.

Các thế lực thù địch vẫn ra sức lợi dụng vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo để lôi kéo, xúi giục một bộ phận đồng bào xóa bỏ các lễ hội truyền thống đã tồn tại bao đời nay như: Lễ mừng được mùa; Lễ mừng nhà mới; Lễ cầu mưa, cầu mùa... Bên cạnh đó, vấn đề di dân tự do từ các nơi khác đến đã làm ảnh hưởng không nhỏ đến việc phân bố phát triển kinh tế - xã hội của một số vùng, đặc biệt nạn phá rừng đã ảnh hưởng nghiêm trọng môi trường sinh thái và điều kiện sinh hoạt văn hóa của đồng bào. Những năm gần đây, Tin lành "Đê-ga" hoạt động lén lút, xâm nhập vào vùng đồng bào các dân tộc thiểu số ở Đắk Lắk. Có nhiều nguyên nhân, nhưng nguyên nhân chủ yếu là do kinh tế kém phát triển, đời sống vật chất, văn hóa tinh thần của đồng bào chịu nhiều tác động bởi các quan điểm, tư tưởng sai trái phản động, các thế lực thù địch đã lợi dụng tình hình trên để tuyên truyền, lôi kéo đồng bào theo đạo, từ bỏ vốn văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc...

Thực trạng trên đang đặt ra sự cần thiết phải đẩy mạnh việc bảo vệ và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của các dân tộc. Đây là một trong những nhiệm vụ trọng yếu trong xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh Đắk Lắk. Việc giải quyết mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế với phát triển, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa và văn học, nghệ thuật trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa phải trở thành nội dung quan trọng của các chiến lược và kế hoạch phát triển nền kinh tế, văn hóa, xã hội của tỉnh. Nếu không đặt đúng vị trí và giải quyết tốt mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế với bảo vệ và phát triển văn hóa dân tộc thì không thể đạt được mục tiêu phát triển bền vững.

Nhận thức sâu sắc vấn đề này, trong lãnh đạo, chỉ đạo quá trình xây dựng phát triển kinh tế, văn hoá, Đảng bộ, chính quyền và ngành văn hóa của tỉnh Đắk Lắk luôn chú trọng đến công tác bảo tồn và phát huy vốn văn hoá truyền thống đặc sắc của đồng bào các dân tộc. Trong các chủ trương, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội của các cấp, các ngành đều có tính đến việc phát triển văn hóa, xây dựng những chuẩn mực đạo đức, lối sống song song với quá trình tăng trưởng kinh tế, hướng tới sự phát triển bền vững, đồng thời tăng cường công tác chỉ đạo, giám sát, đôn đốc các ngành chức năng xây dựng và củng cố các thiết chế văn hóa theo hướng ngày càng văn minh, tiến bộ, đáp ứng ngày càng tốt hơn nhu cầu hưởng thụ văn hóa tinh thần của nhân dân.

Để bảo tồn và phát triển văn hóa các dân tộc trong tình hình mới theo tinh thần Nghị quyết Đại hội XI của Đảng và Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ XV, trong thời gian tới cần thực hiện tốt một số nhiệm vụ:

Một là, cần tăng cường công tác lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy, chính quyền các cấp; cấp ủy đảng, chính quyền các cấp, các cơ quan, ban, ngành, đoàn thể phải đưa nhiệm vụ xây dựng và phát triển văn hóa, văn học, nghệ thuật vào nghị quyết, các chương trình, kế hoạch hành động để tổ chức thực hiện. Trong quá trình xây dựng và phát triển văn hóa, cần phải có sự kế thừa, chọn lọc và phát huy có hiệu quả bản sắc văn hóa dân tộc, xây dựng và phát triển những giá trị văn hóa truyền thống cao đẹp, đấu tranh bài trừ các sản phẩm văn hóa, loại hình văn hóa độc hại, văn hóa lai căng ảnh hưởng

tiêu cực đến đời sống xã hội.

Hai là, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao vai trò, ý thức, trách nhiệm của các tầng lớp nhân dân tham gia vào công tác xây dựng và phát triển đời sống văn hóa trong tình hình mới. Đề cao vai trò của việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội. Hoàn thiện cơ chế lãnh đạo, quản lý, đảm bảo mối quan hệ phát triển hài hòa giữa kinh tế và văn hóa.

Ba là, tiếp tục tổ chức triển khai thực hiện có hiệu quả Nghị quyết Hội nghị lần thứ 5 Ban chấp hành Trung ương Đảng (khoá VIII) về "Xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc"; Nghị quyết số 23 của Bộ Chính trị (khoá X) về "Tiếp tục xây dựng và phát triển văn học, nghệ thuật trong thời kỳ mới"; Chỉ thị số 46-CT/TW của Ban Bí thư (khoá X) "Về chống sự xâm nhập của các sản phẩm văn hóa độc hại gây hủy hoại đạo đức xã hội"; triển khai thực hiện Đề án "Bảo tồn và phát triển văn hóa các dân tộc thiểu số đến năm 2020" theo Chỉ thị số 194/CT-BVHTTDL của Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch và các chương trình, đề án, kế hoạch xây dựng và phát triển văn hóa, văn học, nghệ thuật của Trung ương và của tỉnh.

Bốn là, đối với các tỉnh Tây Nguyên nói chung và Đắk Lắk nói riêng, Trung ương, Chính phủ tiếp tục có những chính sách hỗ trợ nguồn kinh phí để tiếp tục thực hiện các chương trình, dự án, chính sách hỗ trợ phục vụ sự phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội như: Quyết định 134, 135 về chính sách hỗ trợ đất sản xuất, đất ở, nhà ở và nước sinh hoạt cho hộ đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn. Bên cạnh đó cần đầu tư thỏa đáng cho công tác sưu tầm, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa của đồng bào các dân tộc thiểu số.

Năm là, quy hoạch, đầu tư cho các chương trình, dự án, đề án phải luôn gắn với xây dựng và hoàn thiện hệ thống thiết chế văn hóa ở các cấp, xây dựng các công trình phục vụ cho hoạt động văn hóa cộng đồng. Tổ chức hình thành cụm văn hóa các cấp với các thiết chế văn hóa đảm bảo tạo ra môi trường văn hóa phù hợp với phong tục, tập quán của địa phương. Hết sức coi trọng việc củng cố và phát huy hiệu quả các thiết chế văn hóa hiện có. Lựa chọn, bố trí những cán bộ có trình độ để quản lý và tổ chức các hoạt động thiết thực, hấp dẫn, đáp ứng nhu cầu hưởng thụ văn hóa ngày càng cao của các tầng lớp nhân dân. Khắc phục khuynh hướng sử dụng các cơ sở văn hóa vào mục đích kinh doanh, coi nhẹ tính phục vụ.

Sáu là, tăng mức đầu tư ngân sách cho hoạt động văn hóa tương ứng mức tăng trưởng kinh tế. Đồng thời, huy động các nguồn lực ngoài ngân sách Nhà nước cho phát triển văn hóa. Thực hiện đầu tư có trọng điểm, giải quyết các vấn đề có tính cấp bách như: củng cố, kiện toàn tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về văn hóa; tăng cường vai trò, trách nhiệm của cơ quan tham mưu, lãnh đạo, nhất là công tác bồi dưỡng, đào tạo và đào tạo lại cán bộ làm công tác văn hóa, văn nghệ. Coi trọng công tác đào tạo những tài năng trẻ, tài năng người dân tộc thiểu số đảm bảo tính kế thừa trong hoạt động văn hóa, văn nghệ. Cụ thể hóa các chủ trương, chính sách, Nghị quyết của Đảng và Nhà nước trên lĩnh vực văn hóa; có chính sách đãi ngộ, khen thưởng xứng đáng với đội ngũ làm công tác văn hóa, văn nghệ./.

Lê Xuân Hào

Trưởng ban Tuyên giáo Tỉnh ủy Đắk Lắk